

Van boer naar landmanager

Transitie van de landbouw in Europees perspectief

Colofon

Hoofdredactie: J. Nuissl

Eindredactie: J. van Broekhoven-Feitsma

Copyright: Federatie Particulier Grondbezit

Vormgeving: Qno grafische vormgeving

Foto's: Cuno Eijkelenkamp

Druk: Kerckebosch Zeist

Maart 2010

Van boer naar landmanager

Transitie van de landbouw in Europees perspectief

Uitdagingen voor een economisch en ecologisch sterk Europa

Het landelijk gebied beslaat ruim 90% van de totale Europese ruimte. Een economisch en ecologisch vitaal platteland is onmisbaar voor een vitaal Europa. De land- en tuinbouwsector speelt als belangrijkste gebruiker en beheerder van het Europese buitengebied een cruciale rol in het vinden van oplossingen voor de ongekend grote uitdagingen anno 2010.

De Europese landbouw dient namelijk voldoende en veilig voedsel te produceren voor de groeiende wereldbevolking, in combinatie met de productie van vernieuwbare grondstoffen en energie om zo bij te dragen aan een oplossing van de klimaat- en milieuproblematiek. Daarnaast wordt van de agrarische sector verwacht zich in te spannen voor het leveren van belangrijke, maatschappelijk gewenste prestaties zoals de zorg voor natuur, de instandhouding van het (cultuur)landschap en het zorgvuldig omgaan met natuurlijke hulpbronnen als water, lucht en bodem.

De Federatie Particulier Grondbezit (FPG: belangenvereniging van de Nederlandse particuliere grondeigenaren) is er daarom van overtuigd dat investeringen in de sector zeer noodzakelijk zijn. Enerzijds om de agrarische sector verder te verduurzamen en anderzijds om voedselzekerheid en -veiligheid te kunnen garanderen tegen betaalbare prijzen zonder aantasting van de biodiversiteit. Een samenhangend Europees beleid is noodzakelijk om deze complexe uitdagingen het hoofd te kunnen bieden en Europa's landbeheerders te faciliteren in de realisatie.

Inspelen op autonome ontwikkelingen

Naast de bovengenoemde Europese en mondiale uitdagingen zien we op het Nederlandse platteland in de komende decennia grote transformaties die de kwaliteit van het landelijk gebied beïnvloeden:

- Een doorgaande verstedelijking van het platteland, zowel fysiek in de vorm van ruimtebeslag voor stedelijke functies zoals woon- en werkgebieden, als mentaal in het denken van de plattelander die steeds minder afhankelijk is van de plattelandseconomie voor zijn bestaan;
- De aanslagen die de groei van de infrastructuur doet op de openheid van het landelijk gebied;
- De transformatie als gevolg van schaalvergroting in de landbouw en daarnaast de verbreding van de landbouw naar een groot aantal nieuwe of nevenfuncties;
- De extra ruimte die nodig is voor waterberging, alternatieve energiebronnen en CO₂-vastlegging om de gevolgen van klimaatveranderingen op te vangen.

Deze ontwikkelingen vragen om een nieuwe visie op de toekomst van het landelijk gebied en op de rol die de landeigenaar als beheerder van het buitengebied hierin kan spelen. Een transitie van de landeigenaar naar landmanager is hiervoor noodzakelijk!

Naast voornoemde transformaties, wordt de agrariër momenteel ook geconfronteerd met:

- algemene economische malaise
- beperkte economische rentabiliteit
- sterk fluctuerende prijzen
- afslanking markt- en prijsbeleid
- toenemende concurrentie van de wereldmarkt

Kortom: de sector staat voor een enorme opgave!

Investeren in een vitale toekomst

Om deze uitdagingen het hoofd te kunnen bieden, zijn investeringen in de markt, in kennis, ontwikkeling en opleiding absoluut noodzakelijk. Tussentijdse afbouw van EU-steun is dan ook alleen acceptabel als deze gecompenseerd wordt door nationale (co-)financiering. Europa dient er op toe te zien dat bij een verdergaande mondiale marktliberalisatie en afbouw van beschermingsmaatregelen mondiaal gelijke concurrentievoorwaarden worden gehandhaafd en dat voedselzekerheid en -veiligheid worden gewaarborgd. Door middel van marktconforme maatregelen zal de Nederlandse landbouw concurrerend moeten blijven.

Hiertoe zijn, naar de mening van de FPG, de volgende mogelijkheden geëigend.

EU- en nationale toeslagniveaus

De agrarische sector staat momenteel onder grote druk. Om eerder genoemde uitdagingen het hoofd te kunnen bieden en de gewenste transitie te realiseren, is een structurele financiële bijdrage voor de agrarische sector noodzakelijk. De toeslagniveaus voor de grondgebonden landbouw dienen minimaal gelijk te blijven. De toeslagen komen toe aan de gebruikers. Ter voorkoming van ongewenste handel in toeslagrechten dienen deze rechten gekoppeld te worden aan het grondeigendom.

Structurele ondersteuning en gerichte beloning

De legitieme wens voor een voldoende, kwalitatief hoogwaardige en duurzaam geproduceerde Europese voedselvoorziening en de extra kosten die dit in de mondiale markt voor de Europese landbouwproducten met zich mee brengt, rechtvaardigen een structurele ondersteuning van agrarische ondernemers. Alleen op

deze wijze zijn de Europese agrarische ondernemers in staat te concurreren op de wereldmarkt en in te spelen op de wensen van de maatschappij. De FPG is van mening dat een van de productieomvang ontkoppelde basishectaretoeslag voor de grondgebonden landbouw zich hier het beste toe leent, mede gelet op de cruciale rol die de grondgebonden landbouw als drager en beheerder van het (cultuur)landschap vervult. Door deze basistoeslag toe te kennen als een percentage van de gemiddelde (regionale) grondprijs per lidstaat worden eventuele inkomensverschillen genivelleerd. Zo wordt bereikt dat deze basistoeslag procentueel gezien voor iedere grondgebonden ondernemer van een hectare landbouwgrond in de EU hetzelfde is. Omdat geen onderscheid gemaakt wordt tussen sectoren, is de uitvoering relatief eenvoudig en kostenefficiënt te realiseren.

Aanvullende opslagen

Nader uit te werken categorieën aanvullende opslagen in aanvulling op bovengenoemde basishectaretoeslag kunnen bovendien nationaal gewenst zijn, afhankelijk van de prestaties van de agrarische ondernemer op het gebied van gewenste groene en blauwe diensten, milieu, biodiversiteit, dierenwelzijn en duurzaam waterbeheer. Deze aanvullende opslagen dienen bij voorkeur nationaal te worden gefinancierd, aansluitend op de nationale geldstromen voor deze doelen. Prioritering in de toekenning van deze middelen lijkt voor de hand te liggen. In dat geval is de FPG er voorstander van om in eerste instantie vooral agrarische activiteiten te belonen die zichtbaar bijdragen aan de realisatie van maatschappelijke waarden en gewenste functies in kwetsbare, maatschappelijk waardevolle gebieden.

Beperking inkomensfluctuaties

De verwachting is dat de agrarische sector in toenemende mate te maken zal krijgen met sterke inkomensfluctuaties als gevolg van klimaat- en beleidsveranderingen, ontwikkelingen in de markt, maar ook van calamiteiten (dierziekten e.d.) en natuurrampen. Deze fluctuaties kunnen de continuïteit van de agrarische bedrijven bedreigen. Daarom moet er geïnvesteerd worden in de ontwikkeling van goed functionerende termijnmarkten voor agrarische producten, waarop de agrariërs zich kunnen indekken tegen extreme prijsfluctuaties.

Modulatie

De Europese Raad heeft in zijn akkoord van december 2005 over het financiële kader voor de periode 2007-2013 de mogelijkheid voor de lidstaten opgenomen om de marktuitgaven en rechtstreekse betalingen in het kader van de eerste pijler van het GLB, met ten hoogste 20% te 'moduleren', d.w.z. te verlagen. De aldus bijeengebrachte bedragen kunnen zij gebruiken voor hun programma's voor plattelandontwikkeling (tweede pijler van het GLB). Nederland heeft de keuze gemaakt om 5% van de rechtstreekse betalingen te moduleren en dit percentage tot 2012 te laten toenemen tot 10%. Aangezien de modulatie ten koste gaat van de directe steun en slechts in beperkte mate aan de sector ten goede komt, vindt de FPG dat er alle reden is om niet meer dan 10% modulatie toe te passen.

Plattelandontwikkelingsplannen

De Plattelandontwikkelingsplannen (POP) waren oorspronkelijk bedoeld om de herstructurering van de agrarische sector te bewerkstelligen, met als neven doelstelling om deze sector gereed te maken voor de toekomst en nieuwe impulsen op het platteland te creëren. De FPG is van mening dat deze doelstellingen onvoldoende zijn bereikt. Dit is het gevolg van provinciale voorkeuren in de vorm van prioritering van thema's als: dorpsvernieuwing en cultuurhistorie, plattelandstoerisme, alsook natuur, milieu en landschap, boven de herstructurering en het toekomstzeker maken van de agrarische sector. De Federatie zal zich blijven

inspannen voor het verkrijgen van een meer evenwichtige verdeling van de POP-middelen over de verschillende thema's. Achterliggende overtuiging is, dat agrarische ondernemers alleen kunnen innoveren, indien POP-middelen ook daadwerkelijk terechtkomen op het boerenerf.

Eigen inzet sector en maatschappij

Het economische rendement van de grondgebonden landbouw blijft momenteel achter. Investeren in kennis en innovatie is noodzakelijk om verduurzaming van de gehele agrarische sector te verwezenlijken en tevens de concurrentiepositie te behouden. Naast kennisontwikkeling is ook de ontsluiting van deze kennis van groot belang. Dit is primair een taak voor de nationale overheden.

Europese en nationale maatregelen zijn essentieel bij het streven naar oplossingen voor de geschetste problemen. Maar ook de landbouwsector zelf en de consumerende burger spelen daarbij een belangrijke rol.

De verdere ontwikkeling van een onafhankelijk gecontroleerd, verantwoord gebruik van nieuwe gewassen en technieken is onontkoombaar, teneinde ook op de lange termijn te kunnen voldoen aan de (toenemende) vraag naar voedsel in combinatie met het door klimaatverandering schaarser worden van geschikte landbouwgronden en water (kwaliteit en kwantiteit).

De inzet van precisielandbouw kan verder bijdragen aan het behalen van milieuwinst en het verlagen van de kostprijs. De kostenfactor van de agrarische grond is in ons land reeds zeer hoog. Een (verdere) verhoging van de productie per hectare in Nederland zal naar verwachting tegen haar beperkingen aanlopen, aangezien deze dan enerzijds niet meer kostenefficiënt kan plaatsvinden en anderzijds duurzaamheidsaspecten en het behoud van biodiversiteit een verdere productieverhoging niet zullen toelaten. Oplossingen dienen gevonden te worden door o.a.:

- het produceren in kringlopen waarbij er sprake is van een efficiënt grondstofgebruik (mineralen, emissie, water). Dit kan ook door gebruik te maken van bijproducten en restproducten uit de industrie. 'Aan de achterkant' kan het efficiënter door het nastreven van hergebruik (mineralen, emissie, water, energie), en het besparen en produceren van energie;
- de benutting van zgn. tweede generatie biobrandstoffen en energie uit fotosynthese.

De bijdrage van de maatschappij als geheel en de individuele burger ligt vooral in een duurzamer consumptie (voedselverspilling tegengaan, efficiënte ketens, verantwoorde keuze tussen dierlijk en plantaardig voedsel) en het bieden van draagvlak voor de inspanningen van de agrarische sector.

Geldstromen en regelgeving

Voorzien is een herverdeling van middelen binnen de EU na 2013, evenals de beëindiging van het systeem van toeslagen op basis van historische referenties. Vanwege de complexe uitdagingen voor de Europese landbouw, is de FPG voorstander van één uniforme basistoelage met aanvullende opslagen, afhankelijk van de bijdrage die de ondernemer levert op het gebied van groene en blauwe diensten (landschapsonderhoud, ligging in gebieden met natuurlijke handicaps, milieu, dierenwelzijn, waterbeheer, etc.).

De agrarische productie kan niet los worden gezien van plattelandsontwikkeling, leefbaarheid, de zorg voor het landschap en het duurzaam omgaan met grond, water en milieu. Om die redenen zouden op termijn de verschillende geldstromen voor Europees plattelandsbeleid samengevoegd moeten worden in één fonds en zouden EU- en nationale taken en financiering doelmatiger verdeeld moeten worden. Dit leidt tot een vereenvoudiging in de regelgeving en administratie en een eerlijker verdeling van de kosten en opbrengsten per land.

Brede coalitievorming

De Federatie ziet een gemeenschappelijke uitdaging in het streven naar productie en consumptie op een manier die rekening houdt met toekomstige generaties.

De geschetste transitie in de landbouw vormt een onmisbare schakel in de oplossing van de crises waar we ons voor geplaatst weten. Om deze transitie daadwerkelijk vorm te geven, is een brede coalitievorming noodzakelijk met zowel organisaties uit de agrarische sector, als maatschappelijk betrokken (groene) organisaties.

Door onze krachten ook Europees te bundelen en de uitdagingen aan te gaan, werken we aan een vitaal, duurzaam Europees landelijk gebied voor de komende generaties.

Visie in vogelvlucht

Met het oog op de geschetste mondiale, Europese en Nederlandse ontwikkelingen en het belang van duurzame en efficiënte landbouw in Europa, staat de Federatie Particulier Grondbezit dus voor:

- EU-budget voor landbouw handhaven. Vermindering uitsluitend als dit nationaal gecompenseerd wordt (co-financiering).
- EU-steun toerekenen aan de hectare en ten goede laten komen aan de eigenaren en gebruikers.
- Alle toeslagrechten koppelen aan het grondeigendom ter voorkoming van ongewenste handel in deze rechten.
- EU-steun aan de landbouw continueren na 2013 door overgang op één (ontkoppelde) uniforme basistoelage per hectare grondgebonden landbouw in de EU, te financieren uit het EU-budget. Dit gebaseerd op het structurele concurrentienadeel ten opzichte van derde landen, voortvloeiend uit de strengere EU-regelgeving en ter ondersteuning van het feit dat de grondgebonden landbouw de belangrijkste drager en beheerder is van het (cultuur)landschap. Door deze basistoelage toe te kennen als een percentage van de gemiddelde (regionale) grondprijs per lidstaat worden eventuele inkomensverschillen genivelleerd. Zo wordt bereikt dat deze basistoelage procentueel gezien voor iedere grondgebonden ondernemer van een hectare landbouwgrond in de EU hetzelfde is.
- Mogelijkheid toestaan van aanvullende individuele toeslagen per hectare, gekoppeld aan de extra-inspanningen die de agrariër verricht op het gebied van maatschappelijke diensten, milieu, biodiversiteit, dierenwelzijn en duurzaam waterbeheer e.d. Deze toeslagen bijvoorkeur nationaal financieren, aansluitend op de nationale geldstromen voor deze doelen. Inzet van deze middelen bijvoorkeur in kwetsbare, maatschappelijk waardevolle gebieden.

- Met modulatie niet verder gaan dan 10% in 2012.
- De ontwikkeling van een goed functionerende termijnmarkt voor agrarische producten nastreven ter voorkoming van grote inkomensfluctuaties in de agrarische sector.
- Bewerkstelligen dat er een meer evenwichtige verdeling plaatsvindt van de POP-middelen, omdat agrarische ondernemers alleen kunnen innoveren indien POP-middelen ook daadwerkelijk terechtkomen op het boerenerf.
- Brede coalitievorming nastreven tussen agrarische en maatschappelijk betrokken (groene) organisaties. Bij de coalitievorming dient de landbouw te worden gepositioneerd als onmisbare schakel voor de oplossing van de komende voedsel- en klimaatcrises.
- De wenselijke verduurzaming van de agrarische sector samen laten gaan met een versterking van de concurrentiepositie, door te investeren in kennis en innovatie en de ontsluiting daarvan.

Federatie Particulier Grondbezit

De Federatie Particulier Grondbezit (FPG) zet zich als belangenbehartiger in voor het maatschappelijk waardevolle particuliere grondbezit en wil de duurzame economische ontwikkeling daarvan bevorderen. Haar circa 1.800 leden zijn eigenaren van in totaal 200.000 ha landbouwgronden, verpacht bezit, bossen, natuurterreinen en landgoederen en beheren circa één derde van de Ecologische Hoofdstructuur. Particuliere landbeheerders zorgen voor voedselproductie, instandhouding van het cultuurhistorisch waardevolle landschap en voor recreatiemogelijkheden in het landelijk gebied. Daar heeft iedereen baat bij.

Om dat te bereiken, behartigt de FPG de gezamenlijke belangen van grondeigenaren op alle politieke en bestuurlijke niveaus. Bovendien bevordert de FPG de deskundigheid van particuliere grondeigenaren en -beheerders door middel van adviezen, workshops en publicaties. De FPG is lid van de European Landowners' Organization.

Postbus 870 ● 3900 AW Veenendaal

Tel : 00 31 (0)318 578 550 ● Fax : 00 31 (0)318 578 558

E-mail : fpg@grondbezit.nl ● Web : www.grondbezit.nl

European Landowners' Organization

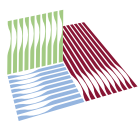
De European Landowners' Organization (ELO) is een multidisciplinair samenwerkingsverband van en voor particuliere grondeigenaren en -beheerders. De ELO vertegenwoordigt belangenorganisaties uit de EU27 op Europees politiek niveau. Als onafhankelijke, niet gouvernementele en non-profit organisatie, is de ELO de enige organisatie die in staat is alle plattelandsondernemers in Europa te vertegenwoordigen. Het landelijk gebied beslaat ruim 90% van de totale Europese ruimte. Een economisch en ecologisch vitaal platteland draagt derhalve bij aan een vitaal Europa. De ELO zet zich in voor een welvarend en duurzaam landelijk gebied door particulier initiatief en de dynamiek van particulier eigendom.

67 rue de Trèves ● B - 1040 Bruxelles

Tel : 00 32 (0)2 234 30 00 ● Fax : 00 32 (0)2 234 30 09

E-mail : elo@elo.org ● Web : www.elo.org

Federatie
Particulier
Grondbezit
Land in vertrouwde hand

